

Львівський національний університет імені Івана Франка

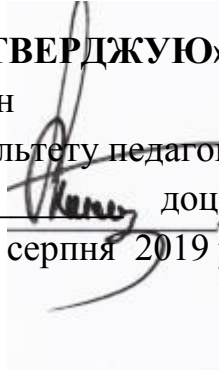
Факультет педагогічної освіти

Кафедра спеціальної освіти та соціальної роботи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан

факультету педагогічної освіти

 доц. Герцюк Д.Д.

“30” серпня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ»

Галузь знань 01 – Освіта / Педагогіка

Спеціальність 016 - «Спеціальна освіта»

Освітній рівень – перший (бакалаврський)

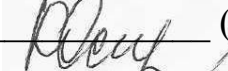
Львів - 2019

Робоча програма навчальної дисципліни «Вікова психологія» для студентів денної форми навчання за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» (бакалавр), галуззю знань 01 Освіта / Педагогіка «30» серпня, 2019 року. – 17 с.

Розробник: Сікорська Л.Б., доцент кафедри спеціальної освіти та соціальної роботи факультету педагогічної освіти, к.психол.н., доцент.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної освіти та соціальної роботи

Протокол № 1 від „30” серпня 2019 року

Завідувач кафедри _____ (підпис) (Островська К.О.) (прізвище та ініціали)

•

© Сікорська Л.Б., 2019

© ЛНУ ім. І. Франка, 2019

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 7	Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка (шифр і назва) Спеціальність 016 «Спеціальна освіта» (шифр і назва)	Нормативна (за вибором)	
Модулів – 3		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		1-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>немає</u>		Семестр	
Загальна кількість годин - 90 год		2-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 год самостійної роботи студента – 2,6 год	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		16 год	
		Практичні, семінарські	
		32	
		Лабораторні	
		-	
		Самостійна робота	
		-	
Індивідуальні завдання: год.			
42			
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: іспит			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Мета. Отримання і засвоєння знань в галузі вікової психології щодо вікових закономірностей й механізмів функціонування людської психіки та організму, а також формування знань й умінь правильно інтерпретувати, враховувати і використовувати у своїй практичній діяльності у сфері спеціальної освіти набуті психологічні знання, вміння і навички; сприяти мотивації пізнання себе студентами та вивчення інших навчальних дисциплін психологічного спрямування, розкриття своїх можливостей, адекватної їх оцінки, застосування та самовдосконалення; сприяння психологічному зростанню студентів та опануванню професієюсфери спеціальної освіти. Виконуючи соціальне замовлення суспільства – підготовку кваліфікованих спеціалістів рівня «бакалавр», студент вищої школи-майбутній фахівець сфери спеціальної освіти повинен відповідати певним суспільно-політичним, професійно-педагогічним і особистісним вимогам.

2.2. Завдання:

- формування наукового світогляду студентів,
- засвоєння студентами фундаментальних законів, принципів, основних ідей вікової психології в контексті сучасної психологічної думки;
- вивчення основних понять та категорій, на яких ґрунтується вікова психологія,
- виявлення вікових особливостей пізнавальних психічних процесів,
- засвоєння знань про особливості емоційно-вольової сфери у різні вікові проміжки часу,
- визначення індивідуально-типологічних вікових особливостей особистості,
- отримання знань про вікові періоди розвитку психіки.

2.3. Компетентності (за освітньою програмою)

2.3.1. Загальні компетентності

ЗК-1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК-6. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК-9. Здатність працювати в команді.

2.3.2. Спеціальні (фахові компетентності)

ФК.-4. Здатність до застосування сучасних знань про особливості розвитку дитини як суб'єктів навчального, корекційно-освітнього і навчально-реабілітаційного процесів на основі знань та умінь про їхні вікові, індивідуальні особливості та соціальні чинники розвитку і дизонтогенезу.

ФК.-10. Здатність застосовувати теоретичні, емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження, статистичні методи обробки отриманої інформації, визначати достовірність результатів дослідження.

ФК-14. Здатність відстоювати власні корекційно-педагогічні, навчально-реабілітаційні переконання, дотримуватись їх у житті та професійній діяльності.

ФК.-15. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку впродовж життя.

2.4. Програмні результати навчання (за освітньою програмою)

РН 2. Здійснювати пошук інформації в різних джерелах для розв'язання задач спеціальності.

РН 18. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

РН 19. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі бесід, круглих столів, ігор, тренінгів.

3. Програма навчальної дисципліни

Семестр 2

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Вікові особливості розвитку психіки людини

Тема 1. Методологічні засади вікової психології. Психічно здорова особистість як мета вікового розвитку. Вікова психологія як наука, предмет, об'єкт та завдання вікової психології. Зміст та основні поняття вікової психології. Методи та проблеми вікової психології. Вікова періодизація психічного розвитку людини. Поняття про сенситивні та критичні періоди розвитку. Поняття про вік. Критерії вікової періодизації психічного розвитку людини. Поняття про соціальну ситуацію розвитку людини, провідну діяльність, психічні новоутворення. Поняття про кризи та сенситивні періоди психічного розвитку. Періодизація розвитку особистості за Е. Еріксоном. Періодизація психічного розвитку за Л.С. Виготським. Періодизація психічного розвитку за Д.Б. Ельконіним. Когнітивні теорії (Ж.Піаже).

Тема 2. Пренатальний розвиток. Зародження психіки дитини в пренатальному періоді. Початок психічного життя. Сім'я в очікуванні дитини. Гермінальна фаза. Ембріональна фаза. Фетальна фаза. Зміст стадій пренатального розвитку дитини. Вплив особливостей пренатального розвитку дитини на її психіку. Вплив процесу народження на психіку дитини. Філософія вагітності. Базові пренатальні матриці. БПМ 1. Матриця блаженства/раю (Вагітність), Травми БПМ 1, БПМ 2. Матриця жертви — Виходу немає або Вигнання з раю (Перейми), Травми БПМ 2, БПМ 3. Матриця боротьби — Вихід є (Період потуг), Травми БПМ 3, БПМ 4. Матриця свободи — повернення у рай (Матриця четверта. Імпринтинг), Травми БПМ 4.

Тема 3. Психічний та особистісний розвиток дитини від народження до вступу в школу. Психологічні особливості фази новонародженості. Криза новонародженого. Період пристосування дитини до нових умов життя. Розвиток чуттєвого пізнання та емоційної сфери на першому місяці життя. Довільна поведінка новонароджених і встановлення стосунків з батьками. Явище бондінгу. Сенсомоторна стадія розвитку мислення. Етапи розвитку мовлення немовляти. Вікові особливості емоцій. Спілкування немовлят з дорослими. Криза 1-року 3-х років життя їх симптоми, та шляхи подолання. Становлення «Я-концепції». Розвиток пізнавальних психічних процесів в ранньому віці. Мовленнєвий розвиток у ранньому дитинстві. Інтерналізація соціальних правил і норм поведінки. Психологічні особливості дітей дошкільного віку. Формування пізнавальних психічних процесів у дошкільному віці. Формування емоційно – вольової сфери у дошкільному віці. Становлення особистості у дошкільному віці. Види та значення рольової гри в дошкільному віці. Готовність дитини до навчання в школі.

Тема 4. Психологія молодшого школяра (зрілого дитинства). Особливості розвитку дитини молодшого шкільного віку. Адаптаційні проблеми молодшого школяра. Шкільна тривожність та шкільні страхи. Розвиток пізнавальних психічних процесів молодших школярів. Розвиток емоційно –

вольової сфери дитини молодшого шкільного віку. Причини та наслідки кризи семи років. Відносини молодшого школяра з однолітками та дорослими.

Тема 5. Психологія підлітка. Психологічні особливості підлітка. Загальні тенденції формування особистості. Криза 13-го року життя, її симптоми, шляхи подолання. Статова ідентичність підлітків. Емоційно-вольова сфера підлітків. Формування моральних принципів, цінностей, переконань. Розвиток пізнавальних психічних процесів у підлітковому віці. Особливості спілкування у підлітковому віці. Форми взаємодії підлітка з батьками. Стили батьківського виховання.

Тема 6. Психологія ранньої і зрілої юності. Особливості розвитку психіки в юнацькому віці. Криза юнацького віку та формування особистої ідентичності. Соціальна ситуація розвитку. Професійне самовизначення. Розвиток емоційно-вольової сфери в юнацькому віці. Формування особистості юнака. Особливості пізнавальної сфери у юнацькому віці. Особливості спілкування у юнацькому віці.

Тема 7. Психологія дорослості. Закономірності психічного розвитку у дорослому віці. Ключові психологічні проблеми. Основні соціальні завдання ранньої дорослості. Когнітивний розвиток. Емоційно-вольові зміни. Теорія кохання Стернберга. Переоцінка життєвих цінностей у середній дорослості (40-60р.). Інтелектуальні зміни середини життя. Емоційна сфера у середній дорослості. Фізичні зміни середини життя.

Тема 8. Психологія старіння. Психологія людей похилого віку. Соціально-психологічні зміни у похилому віці. Теорії старіння. Основні соціальні завдання у похилому віці. Когнітивний розвиток в похилому віці. Згасання інтелекту. Емоційні зміни у похилому віці. Стадії погодження з думкою про смерть. «Старість – це не діагноз».

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							8
	денна форма							
	усього	у тому числі					с.р.	
л		п	лаб	інд	с.р.			
1	2	3	4	5	6	7		
Модуль 1.								
Змістовий модуль 1. Вікові особливості розвитку психіки особистості від народження до зрілого дитинства								
Тема 1. Методологічні засади вікової психології. Психічно здорова особистість як мета вікового розвитку.	11	2	4			5		
Тема 2. Пренатальний розвиток	11	2	4			5		
Тема 3. Психічний та особистісний розвиток дитини від народження до вступу в школу.	12	2	4			6		
Тема 4. Психологія молодшого школяра (зрілого дитинства).	11	2	4			5		
Модульний контроль								
Разом за змістовим модулем 1	45	8	16			21		
Змістовий модуль 2. Вікові особливості розвитку психіки особистості від підліткового до пізнього віку								
Тема 5. Психологія підлітка	12	2	4			6		
Тема 6. Психологія ранньої і зрілої юності.	11	2	4			5		
Тема 7. Психологія дорослості.	11	2	4			5		
Тема 8. Психологія старіння.	11	2	4			5		
Модульний контроль								
Разом за змістовим модулем 2	45	8	16			21		
Разом за семестр		16	32					
Іспит	1							

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Не передбачено	

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Методологічні засади вікової психології. Визначення критеріїв психічного здоров'я особистості (+ тести Люшера, Сонді та ін.).	4
2.	Тема 2. 2.1. Проведення групової дискусії на тему внутріутробного розвитку дитини та зародження психіки дитини в пренатальному періоді, впливу перебігу вагітності на народження здорової чи особливої дитини. 2.2 Базові пренатальні матриці	4
3.	Тема 3. 3.1. З'ясування психологічних особливостей розвитку новонароджених та дітей в ранньому віці. 3.2. Застосування методик визначення готовності дитини до школи (методика Керна Ірасика).	4
4.	Тема 4. Інтерпретація (і проведення) методик «Намалой людину», «Кінетичний малюнок сім'ї». З'ясування показників розумового розвитку, пластичності, імпульсивності, тривожності, страхів та ін. особистісних рис	4

	молодшого школяра. Контрольно-модульне заняття	
5.	Тема 5. Застосування методик (Басса-Дарки та ін.) для визначення агресивності та ін. для характеристики особистісних рис підлітка.	4
6.	Тема 6. Використання методик для професійного самовизначення особистості у ранній і зрілій юності.	4
7.	Тема 7. Застосування психодіагностичних методик для комплексного обстеження зрілої особистості.	4
8.	Тема 8. Розробка психологічних рекомендацій для дорослих осіб, що сприяли б подоланню криз похилого віку та успішній адаптації старших людей при виході на пенсію, їх здоров'ю та досягненню довголіття. Контрольно-модульне заняття.	4
	Разом	32

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Не передбачено	

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1	
17.	Тема 1. Історія становлення вікової психології. Психолого-педагогічний експеримент як особливий метод вікової психології.	2
18.	Тема 2. Теорії та періодизації психічного розвитку. Охарактеризуйте фази пренатального розвитку. Які загальні тенденції характерні для пренатального розвитку?	6
19.	Тема 3. Етапи розвитку мовлення немовляти. Описати кризи одного та трьох років, визначити подібні та відмінні процеси у їх протіканні та подоланні. Скласти порівняльну таблицю показників психічного розвитку дітей від народження до 6-ти років.	6
20.	Тема 4. Поняття про кризи та сенситивні періоди психічного розвитку. Явище дезадаптації молодшого школяра. Скласти психологічну характеристику учня початкової школи.	4
	Змістовий модуль 2	
21.	Тема 5. Акцентуації характеру підлітка. Розкрити значення вікових криз для психічного розвитку людини, виявивши їх позитивний та негативний вплив. Чи обов'язковим є переживання особистістю усіх вікових криз? Причини негативного ставлення підлітка до вчителя, школи, до навчання.	4
22.	Тема 6. Порівняти особливості пропікання криз підліткового та юнацького віку. Теорія кохання Р. Стернберга.	4
23.	Тема 7. Емоційні зміни у ранній період дорослості. Причини криз дорослості. Самоактуалізація.	3
24.	Тема 8. Геронтопсихологія та її особливості. Когнітивний розвиток в похилому віці. Згасання інтелекту. Старечі психози.	3
	Разом	32
	Разом	24
	Всього	82

9. Індивідуальні завдання

1. Психолого-педагогічна характеристики дошкільника
2. Психолого-педагогічні рекомендації вихователю дошкільного навчального закладу щодо роботи з дитиною з особливими потребами
3. Психолого-педагогічна характеристики молодшого школяра

4. Психолого-педагогічні рекомендації вчителю молодших класів щодо роботи з неповносправною дитиною.
5. Психологічний портрет успішного вихователя.
6. Психологічний портрет успішного вчителя початкових класів.
7. Психолого-педагогічні рекомендації батькам дитини з особливими потребами дошкільного віку.
8. Психолого-педагогічні рекомендації батькам дитини з особливими потребами молодшого шкільного віку.

10. Методи навчання

- пояснювально-ілюстративні
- репродуктивні
- проблемні
- частково-пошукові (евристичні)
- дослідницькі
- наочні
- словесні
- практичні
- інтерактивні
- навчально-ділові ігри
- тренінги,
- розв'язування психологічних завдань та аналіз різноманітних психологічних проблемних ситуацій, які виникають при взаємодії різних психічних явищ у ході поведінки та діяльності людини, а також
- самостійне проведення психологічних досліджень та ін

11. Методи контролю

Контрольні заходи включають у себе поточний та підсумковий контроль. Засобами поточного контролю є:

1. Усне опитування на практичних заняттях
2. Тестові завдання
3. Оцінка індивідуальних письмових завдань
4. Оцінювання індивідуальних науково-дослідних робота
5. Оцінка виконання практичних робіт

Заходами підсумкового контролю будуть проведення заліків та екзаменів

12. Розподіл балів, які отримують студенти Приклад для іспиту

Поточне тестування та самостійна робота															Сума	
Змістовий модуль 1							Змістовий модуль № 2								100	
T1		T2		T3		T4		T5		T6		T7		T8		
6	6	6	6	6	6	6	8	8	8	6	6	6	6	6		6

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
81-89	B	добре	
71-80	C		
61-70	D		
51-60	E	задовільно	
26-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Методичні рекомендації щодо самостійної роботи студента з навчальної дисципліни «Психологія загальна, вікова та педагогічна»
2. Підручники та посібники
3. Плани практичних та семінарських занять
4. Завдання для самостійного опрацювання
5. Базова література
6. Пакети завдань для здійснення контролю: тестові завдання, контрольні роботи, питання для усних відповідей, теми творчих робіт, завдання для ККР, питання до заліку, перелік питань до екзамену, перелік і зразки практичних завдань до екзамену, блок запитань і завдань для самоконтролю за самостійно опрацьованим навчальним матеріалом.

14. Рекомендована література

Базова

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. - К.: Просвіта, 2001.- 416 с. / [електронний ресурс] Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/sk743646.pdf>
2. Конел Уільям А. Підліток. Благочинне видання. Видається коштом отця Івана Шевціва. 1996. – 95 с.
3. Кутішенко В.П., Ставицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія: Практикум: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2009. – 448 с.
4. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі: [В 2 т.]. – К.: Форум, 2002.
5. Наугольник Л.Б. Психологія стресу: підручник / Л.Б. Наугольник. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. – 324 с. [електронний ресурс] Режим доступу: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/%d0%9d%b0%d1%83%b3%be%bb%d1%8c%bd%0%b8%ba_%d0%bf%d1%81%b8%d1%85%be%bb%be%b3%d1%96%d1%8f_%d1%81%d1%82%d1%80%b5%d1%81%d1%83.pdf
6. Психологическое обследование младших школьников / А.Л. Венгер, Г.А. Цукерман. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС. 2005. – 159 с.
7. Психологія: Підручник / Під ред. Ю.Л. Трофімова, 3-те видання., стереотипне. – К.: Либідь, 2001.
8. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 360с.
9. Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасека О.В. Вікова психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 384 с. / [електронний ресурс] Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5111583/>
10. Токарева Н.М. Основи педагогічної психології: навчально-методичний посібник / Н. М. Токарева – Кривий Ріг, 2013 – 223 с. // [електронний ресурс] Режим доступу: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/0564/1758/1/%D0%BF%D0%B5%D0%B4.%D0%BF%D1%81.pdf>
11. Хьелл Ларри, Зиглер Дэниел. Теории личности. Основные положения, исследования и применение. Перевод С. Меленевской и Д. Викторовой, 1992; СПб.: Питер Пресс, 1997. Терминологическая правка В. Данченко К.: PSYLIB, 2006 / [електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.psylib.org.ua/books/hjelz01/index.htm>

Допоміжна

1. Абрамова Г. С. Возрастная психология: Учеб. пособие для студ. вузов. - 4-е изд., стереотип. - М.: Издательский центр "Академия", 1999. - 672 с.
2. Амосов Н.М., Никитина Л.А., Воронцов Д.Д. Страна детства. Сборник. – М.: Знание, 1991. – 288 с.
3. Берн Эрик. Игры. В которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений; Люди, которые играют игры. Психология человеческой судьбы: Пер. с англ./Общ. Ред. М.С. Мацковского. – СПб.: Лениздат, 1992. – 400 с.

4. Бернс Роберт. Развитие Я-концепции и воспитание. Общая ред. В.Я. Пилиповского. – Москва: «Прогресс» - 1986. – 424 с.
5. Болтівець С.І. Педагогічна психогігієна: теорія та методика: Монографія. - К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», 2000. – 302 с.
6. Браун-Галковська Марія. Домашня психологія: Подружжя, діти, родина / Пер. з польськ. З. Городенчук. – Львів: Свічадо, 2000. – 176 с.
7. Винникотт Дональд Вудс. Маленькие дети и их матери / [Электронный ресурс] – Режим доступа:
https://royallib.com/read/vinnikott_donald/malenzie_deti_i_ih_materi.html#0
8. Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки. – К. – 2009
9. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 112 с.
10. Вилюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека. – М.: изд-во МГУ, 1990. – 288 с.
11. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчукта ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
12. Возрастные и индивидуальные различия памяти. Под ред. А.А. Смирнова. М., «Просвещение», 1967. – 300 с.
13. Возрастные и индивидуальные особенности младших подростков. Под ред. Д.Б. Эльконина. Т.В. Драгуновой. – Москва: Издательство «Просвещение», 1967. – 360 с.
14. Гамезо М.В., Домашенко И.А. Атлас по психологии: Информ-метод. материалы к курсу «Общая психология»: Учебное пособие для студентов пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1986. – 272 с.
15. Годфруа Ж. Что такое психология: В 2-х т. Т.1: Пер. с франц. – М.: Мир, 1992. – 496 с.
16. Додонов Б.И. в мире эмоций. К.: Политиздат Украины, 1987. – 140 с.
17. Дрозденко К.С. Загальна психологія в таблицях і схемах. Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 304 с.
18. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб: Издательство «Питер», 2000. – 512 с.
19. Єрмолаєва М. В. Психология развития. – М.: Московский психолого-социальный институт, НПО МОДЭКГод, 2003. – 376 с.
20. Ершов А. Взгляд психолога на активность человека. Москва: «Луч» - 1991. – 156 с.
21. Заброцький М.М. Вікова психологія: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2002. – 104 с.
22. Занюк С.С. Психологія мотивації: Навч. Посібник. – К.: Либідь, 2002. – 394 с.
23. Занюк С.С. Психологія мотивації та емоцій: Навч. посіб. – Луцьк: Волинський держ. ун-т, ім. Л. Українки, 1997.
24. Зарудная А.А. Эмоции и чувства // Психология: учебник. – Минск, 1970.
25. Изард К. Психология эмоций. – СПб.: Питер, 2000.
26. Ильин Е.П. Эмоции и чувства. – СПб.: Питер, 2002.
27. Інтерактивні методи корекційного впливу на поведінку дитини. Мет. мат. за ред. У.О. Корнієнка. Л.– 1999.
28. Казарновська Г.Б. Долина О.П. Загальна, вікова і педагогічна психологія: Зб. Завдань. – К.: Вища школа, 1990. – 142 с.

29. Китаев-Смык Л.А. Психологическая антропология стресса. - М.: Академический Проект, 2009. - 943 с.
30. Kozielecki I. Консерсје psychologiczne czlowieka. Варшава, 1977.
31. Клейнман П. Психологія 101: факти, теорія, статистика, тести й таке інше! / Пол Клейнман. [Переклад з англійської Юлії Кузьменко]. - Харків. - Видавництво: «Клуб свмейного дозвілля». - 2016. - 240 с.
32. Кон И.С. Психология ранней юности. Кн. для учителя. - М.: Просвещение, 1989. - 255 с.
33. Кон И.С. Психология старшеклассника: Пособие для учителей. - М.: Просвещение, 1980. - 192 с.
34. Крайг Г. Психология развития. - 9-е изд. - СПб.: Питер, 2005. - 940 с:
35. Крутецкий В.А. Основы педагогической психологии. М.: «Просвещение», 1972. - 255 с.
36. Крутецкий В.А. Психология: Учебник для учащихся пед. училищ. - М.: Просвещение, 1980. - 352 с.
37. Лебединская К.С., Райская М.М., Грибанова Г.В. Подростки с нарушениями в аффективной сфере: Клинико-психологическая характеристика «трудных» подростков / Науч.-исслед. ин-т дефектологии. Акад. пед. наук СССР. - М.: Педагогика, 1988. - 168 с.
38. Лурия А.Р. Мозг человека и психические процессы. В 2ч. - М., 1970.
39. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте: Пособие для учителя. - М., Изд-во Просвещение, 1983. - 96 с.
40. Маслоу А. Мотивация и личность. 3-е изд. / Пер. с англ. - СПб.: Питер, 2008. - 352 с.
41. Мухина В.С. Детская психология: Учеб. для студ. пед. ин-тов / Под ред. Л.А. Венгера. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Просвещение. 1985. - 272 с.
42. Наугольник Л.Б. Психологія стресу. Курс лекцій - Львів: Ліга-Прес, 2013. - 130 с.
43. Обуховский Казимеж. Психология человеческих влечений. Пер. с польского В.И. Могилёва. Под ред. Б.М. Сегала. - Москва: Издательство «Прогресс». - 1971. - 238 с.
44. Павелків Р.В. Вікова психологія: підручник / Р.В Павелків. - К.: Кондор, 2011. - 469 с.
45. Пиаже Ж. Речь и мышление ребёнка. - М.- х, 1932.
46. Практикум з психології. Під ред. Г.Г. Бикової. - Львів: ВО «Вища школа», 1975. - 185 с.
47. Практикум по возрастной и педагогической психологии: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / А.А. Алексеев, И.А. Архипова, В.Н. Бабий и др.; Под ред. А.И. Щербакова. М.: Просвещение, 1987. - 255 с.
48. Reykowski Janusz. Z zagadnień psychologii motywacji. - Wydawnictwa szkolne i pedagogiczne. - Warszawa. 1977. - 261 с.
49. Розов В.І. Адаптивні антистресові психотехнології: Навч. посібн. - К.: Кондор, 2005. - 278 с.
50. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: В 2 т. - М., - 1989.
51. Савчин М. Якщо бажаєш щасливим бути. - Дрогобич. 1994.
52. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т. М. - К.: Либідь, 2003. - 376 с.

53. Фопель К. На пороге взрослой жизни: Психологическая работа с подростковыми и юношескими проблемами. Личность. Способности. Отношение к телу. – Питер: Спб. 2010 . – 216 с.
54. Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. Под ред. И.И. Ильясова, В.Я. Ляудис. – М., Изд-во Моск. ун-та. 1980, 292 с.
55. Шевченко О.Т. Психологія кризових станів.: Навч. посібник / О.Т. Шевченко. – К.: Здоров'я, 2005. 120 с.
56. Шнейдер Л.Б.. Семейная психология: Учебное пособие для вузов. 2-е изд. - М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга. – 2006. - 768 с.
57. Щербатых Ю.В. Психология стресса и методы коррекции. – СПб.: Питер, 2008. – 256 с.
58. Щербатых Ю.В. Психология стресса. – М.Изд-во Эксмо, 2008. – 304 с., ил.
59. Якобсон П.М. Психология чувств. Изд-во АПН РСФСР Москва. – 1958. – 384 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Психологія. Під ред. Трофімов а Ю.Л. - <http://westudents.com.ua/glavy/79955-peredmova.html>
2. *Селье Ганс*. От мечты к открытию / [електронний ресурс]: http://bookz.ru/authors/sel_e-gans/distree/page-2-distree.html:
3. Що таке стреси і як їх долати / Сененко Світлана «Дзеркало тижня» №12, 29 березня 2008, 00:00 [електронний ресурс] / scho_take_stresi_i_yak_yih_dolati-53263.html